

ПОКРАЩЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОРЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРАЦІВНИКІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Трудові ресурси є одним із найважливіших елементів соціально-економічного потенціалу села. Ступінь їх раціонального використання здійснює прямий і, багато в чому, визначальний вплив на всі інші сторони сільського потенціалу. Впровадження інноваційних технологій у сільськогосподарське виробництво сприяє, в цілому, скороченню потреб аграрних підприємств у працівниках, безпосередньо зайнятих у сільському господарстві. В той же час, розвиток індустріалізації сільського господарства і агропромислової інтеграції веде до росту потреб села у працівниках, зайнятих у галузях, що обслуговують сільське господарство і здійснюють переробку, транспортування, зберігання і реалізацію сільськогосподарської продукції.

Огляд останніх досліджень. Дослідженню проблем покращення використання трудових ресурсів працівників аграрних підприємств присвячено праці таких відомих вчених – економістів, як О.А.Бугуцький, В.В. Липчук, М.Й. Малік, Л.О. Мармуль, В.Я. Месель-Веселяк, В.П. Рябоконт, М.К. Орлатий, П.Т. Саблук, В. В. Юрчишин та ін. Проте досі нечіткою і непослідовною залишається як державна, так і регіональна політика щодо навчання, а також підвищення рівня підготовки та кваліфікації працівників аграрних підприємств.

Формулювання завдання. Процес якісних змін у структурі підготовки працівників особливо помітний у сільському господарстві, де постійно зростає потреба у висококваліфікованих кадрах, причому широкого профілю, у працівниках таких нових, для сільського господарства, професій як слюсарі-ремонтники, майстри-наладчики, оператори різних технічних інноваційних установок. Вирішити проблему дефіциту висококваліфікованих працівників, здатних не тільки виконувати покладену на них роботу, а й приймати рішення і нести за них відповідальність, можливо лише за умов докорінних змін у вітчизняній системі середньої спеціальної та вищої освіти. Проте у формуванні кадрового потенціалу сільськогосподарського виробництва мали раніше і мають місце зараз проблеми і суттєві прорахунки. Існує негативна тенденція відтоку фахівців із сільського господарства. Тільки за останні 5 років плінність кадрів серед зазначеної категорії працівників галузі сягнула 31 %. Гострою залишається проблема закріплення молодих спеціалістів. Із 88 % випускників, що отримують направлення на роботу в сільське господарство, кожен четвертий не приступає до роботи, і майже половина із них звільняються протягом першого року, переходячи в інші сфери виробництва.

Провідною метою аграрної та національної освіти є інтеграція до європейського освітнього простору, в процесі якої повинні відбуватись якісні зміни в організації навчального процесу задля підготовки конкурентоспроможних фахівців на ринку праці. На цьому етапі розвитку суспільство потребує ініціативних, самостійних фахівців, які є сформованими особистостями з чітко визначеними цілями, прагненнями та переконаннями. Саме таких фахівців прагнуть готувати вищі навчальні заклади України, а особливо аграрні, оскільки справжніх спеціалістів у агропромисловому комплексі не вистачає. Але, на жаль, тенденція, сформована роками щодо привабливих професій для сучасної молоді, не є досить втішною [3, с. 3 - 7].

Моніторинг якості підготовки фахівців в системі аграрної освіти позначив ключові проблеми в роботі вищих і середніх спеціальних установ освіти: недостатній рівень практичних вмінь та навичок студентів і учнів, розрізненість знань і умінь в області сучасних технологічних процесів сільськогосподарського виробництва. Все це, у результаті, призводить до подовження адаптаційного періоду випускника на виробництві.

На нашу думку, одним з напрямків рішення вище позначених проблем стала б організація системи трьох рівнів практичної підготовки (рис. 1).

Рис. 1. Схема практичної підготовки студентів закладів аграрної освіти І-ІV рівнів акредитації

На першому рівні студенти і учні, під час практичного навчання на базі учбових і учбово-дослідних господарств, в умовах реального виробництва формують первинні вміння і навички з техніки і технологій виробництва сільськогосподарської продукції та засвоюють різні робочі професії.

В цілях формування практичних умінь і навиків з експлуатації нової техніки і устаткування, зокрема імпортного виробництва, вивчення новітніх технологічних процесів сільськогосподарського виробництва на базі вищих установ освіти і передових сільськогосподарських організацій необхідно створювати учбово-виробничі регіональні центри практичного навчання (II рівень), і поповнювати їх матеріально-технічну базу сучасною технікою, устаткуванням і приладами.

Ми вважаємо, що на третьому етапі практичного навчання під час проходження виробничої технологічної і переддипломної практик у передових базових сільськогосподарських організаціях і аграрних підприємствах, куди прямують майбутні фахівці, студенти і учні повинні придбавати практичний досвід з впровадження нових технологій у виробництво з економічним аналізом і обґрунтуванням, формувати навички роботи у виробничих колективах, виконувати дипломні проекти на реальній основі з впровадженням у виробництво та обґрунтуванням, формувати навички роботи у виробничих колективах, виконувати дипломні проекти на реальній основі із впровадженням у виробництво [2, с. 148].

Окрім цього, за допомогою сучасної комп'ютерної бази, в установах освіти необхідно створювати автоматизовані канали зв'язку через Інтернет з виробництвом, сучасною наукою, технологіями, машинами і устаткуванням. Велика роль повинна відводитися розробці віртуальних програм, що дозволяють безпосередньо в лабораторіях за допомогою сучасних інформаційних технологій вивчати пристрій машин, устаткування, виробничі технологічні лінії, діагностику і технологічну наладку, в реальних виробничих умовах в електронному вигляді моделювати сучасні технологічні процеси з економічним обґрунтуванням.

Інноваційне мислення і професійна компетентність майбутнього фахівця - аграрія формується в процесі активної участі його в науково-дослідній і дослідницькій роботі. Для цього у вищих учбових закладах аграрного профілю регіону створені свої „наукові школи”, що виконують дві пов'язані між собою функції: освітню і науково-технічну, забезпечуючи перетворення і передачу знань в освітні інновації і виробничі процеси створення інновацій [5].

Наука у ВНЗ є ключовим елементом наукового потенціалу аграрного сектора, яка значною мірою визначає підготовку фахівців з інноваційним мисленням. На базі аграрного університету області і аграрних технікумів виконується значна частина фундаментальних і прикладних досліджень. Новітні тенденції в науці пов'язані із зростаючим внеском в інноваційний і економічний потенціал агропромислового комплексу [4, с. 27]. Вченими аграрних учбових закладів проводяться роботи на достатньо високому методичному і науковому рівні, про що свідчить кількість патентів, одержаних ученими вищих навчальних закладів системи аграрної освіти Херсонської області. Так, наприклад, у 2008 р. ними було розроблено і запатентовано 8 промислових зразків і 1 корисна модель, що складає 100 % від усіх промислових зразків і 2 % корисних моделей, запатентованих в області. Науковими і науково - технічними роботами займалися 14 докторів сільськогосподарських наук, один з них є академіком, один - членом - кореспондентом НААНУ, 67 кандидатів наук, 688 працівників аграрних підприємств області. На фінансування вищезгаданих розробок у 2008 р. було витрачено 16981,4 тис. грн., з них 10378,9 тис. грн. було профінансовано за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, 5151,5 тис. грн. - за рахунок коштів вітчизняних аграрних підприємств, 1451,0 тис. грн. - за рахунок коштів іноземних інвесторів.

Протягом 2008 – 2009 навчального року близько 70 % студентів Херсонського державного аграрного університету приймали участь в різних формах науково-дослідної

роботи. Частина студентів, учасників НДРС, є виконавцями прикладних і науково-дослідних завдань, що виконуються цим вищим навчальним закладом. Результати досліджень студенти достатньо активно, хоча в більшості випадків в співавторстві, публікують у наукових виданнях. Більше 20 % студентів сільськогосподарських учбових закладів області усіх рівнів акредитації, які займаються НДР, беруть участь в державних і міжнародних конференціях, конкурсах наукових робіт державного і міжнародного рівнів.

Велика роль у підвищенні якості підготовки фахівців для агропромислового комплексу відводиться органам державної влади, втручання яких в освітній процес дозволяє: активізувати роботу по розробці підручників і навчальних посібників нового покоління на паперових і електронних носіях; навчально-методичних комплексів з урахуванням впровадження в учбовий процес активних освітніх технологій; в основі спільної освітньої діяльності створити умови для стимулювання зростання професійної майстерності викладачів; впровадити безперервну інтегровану систему професійної освіти із скороченим терміном навчання; здійснювати підготовку і перепідготовку кадрів з урахуванням світового досвіду; здійснювати вироблення навиків за допомогою новітньої техніки і технологій аграрного виробництва. Результатом такого втручання повинна стати прискорена адаптація майбутніх фахівців на виробництві і на аграрних підприємствах [1, с. 308].

Впровадження заходів, що регламентуються цими законодавчими документами дозволить досягнути наступних результатів у економічній та соціальній сфері життя селян і діяльності аграрних підприємств:

Економічні наслідки:

- досягнення балансу потреби у кваліфікованих кадрах з обсягами їх підготовки;
- впорядкування мережі аграрних вищих навчальних закладів, напрямів і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців для аграрного сектору економіки;
- запровадження нових державних стандартів вищої освіти, адаптованих до вимог Болонського процесу, значне підвищення якості підготовки кадрів, у тому числі практичної підготовки випускників;
- оновлення змісту навчання, адекватність підготовки та перепідготовки фахівців до розв'язання проблем реформування економіки;
- запровадження ступеневої підготовки та забезпечення обсягів фінансування на підготовку кадрів, які відповідають вимогам міжнародних стандартів;
- підвищення якості управління агропромисловим виробництвом, формування кадрового резерву на посади керівників сільгоспідприємств;
- впровадження інноваційного та наукового забезпечення АПК, налагодження зв'язків аграрних вищих навчальних закладів та наукових установ з виробництвом;
- розширення співробітництва в галузі освіти з провідними країнами світу.

Соціальні наслідки:

- раціональне використання трудових ресурсів, створення додаткових робочих місць і розвиток обслуговуючих підгалузей агропромислового виробництва;
- вдосконалення системи організації та оплати праці;
- розвиток сільської поселенської мережі та відродження соціальної сфери села;
- збереження пілґ для сільської молоді при вступі до вищих навчальних закладів;
- відновлення профорієнтаційної роботи в сільських загальноосвітніх навчальних закладах;
- упорядкування системи розподілу, працевлаштування та закріплення на виробництві випускників аграрних ВНЗ;
- усунення бар'єрів у взаємовизнанні дипломів про вищу освіту на міждержавному рівні.

Висновки та пропозиції. Актуальним питанням сьогодення є формування наукового світогляду і дослідницьких здібностей у молодих людей ще із студентської

лави. Це важливо не тільки для майбутніх молодих учених, але і для майбутніх молодих фахівців сільськогосподарських організацій. Науково-дослідну діяльність студентів необхідно розглядати як найважливіший стратегічний напрям вдосконалення якості професійної підготовки. Проведення наукових досліджень сприяє формуванню готовності майбутніх фахівців до творчої реалізації знань, умінь і навиків, допомагає оволодіти методологією наукового пошуку, знайти дослідницький досвід. У процесі наукового пошуку відбувається усвідомлення необхідності професійної безперервної самоосвіти і самовдосконалення.

Рішення широкого кола завдань, що стоять перед аграрними підприємствами у сфері підвищення продуктивності праці, раціонального використання трудових ресурсів потенціалу, зміни характеру праці пов'язано не тільки з посиленням трудової економіки на базі технічного прогресу, а, в більшій мірі, з вдосконаленням та реформуванням існуючої системи середньо-спеціальної та вищої освіти. Саме на такій базі створюються передумови раціонального використання трудових ресурсів потенціалу, рішення проблеми дефіциту сільськогосподарських працівників, скорочення чисельності зайнятих у цій галузі та підвищення забезпеченості трудовими ресурсами несільськогосподарських галузей у сільській місцевості.

Анотація

У статті розглянуто основні проблеми розвитку трудових ресурсів сільськогосподарських виробників, виявлено їх вплив на ефективність виробництва, досліджено шляхи збільшення продуктивності праці за рахунок підвищення рівня освіти працівників аграрних підприємств.

Ключові слова: трудові ресурси, вища освіта, висококваліфіковані фахівці, перекваліфікація, інноваційне мислення, науковий світогляд.

Анотация

В статье рассмотрены основные проблемы развития трудовых ресурсов сельскохозяйственных производителей, выявлено их влияние на эффективность производства, исследованы пути увеличения производительности труда за счет повышения уровня образования работников аграрных предприятий.

Ключевые слова: трудовые ресурсы, высшее образование, высококвалифицированные специалисты, переквалификация, инновационное мышление, научное мировоззрение.

Annotation

Basic problems of development of human resources of agricultural producers are considered in the article, their influence on the efficiency of production is exposed, impact on increasing productivity by improving the educational level of employees of agricultural enterprises is explored.

Key-words: Human resources, higher education, highly qualified specialists, retraining, innovative thinking, the scientific outlook.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : [підручник.] - 2-ге вид., доп. і перероблене. / В. Г. Андрійчук. - К.: КНЕУ, 2002. - 624 с.
2. Копійка В. Європейський союз / В. Копійка. - К.: Ін - Юре, 2001. - 448с.
3. Рябоконт В. П. Відродження села – пріоритетний напрям аграрної політики / В. П. Рябоконт // Економіка АПК. – 2007. – № 12. – С. 3 – 7.
4. Саблук П.Т. Паспорт соціального розвитку села / П. Т. Саблук, Г. І. Купалова, О. Г. Булавка. – К.: ІАЕ УААН, 2004. – 82 с.
5. Липчук В.В. Економіка аграрних підприємств : [курс лекцій] / В.В. Липчук. – К.: Видавничий відділ МДАУ, 2005. – 317 с.